

Azərbaycanın QURTULUŞ salnaməsi: Heydər Əliyevdən İlham Əliyevə

30

Müasir Azərbaycan dövlətinin məmari və qurucusu, əbədiyaşar şəxsiyyət Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 illiyi respublikamızda və onun hüdüdlərindən kənar böyük təntənə ilə qeyd edilməkdədir. "Heydər Əliyev İli"ndə keçirilən hər bir tədbir Ulu Öndərə olan ümumxalq sevgisinin təəcəssümü kimi tarixə həkk olunur. Bu tədbirlər Heydər Əliyev epoxasının hər bir mərhələsinə bir daha nəzər yetirilməsi, Ulu Öndərimizin ideyalarının və irsinin təbliği, o cümlədən böyüməkdə olan nəsillərə ötürülməsi baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Heydər Əliyevin Azərbaycan dövləti və xalqı qarşısında xidmətlərini xatırlamaqla həm də böyük şəxsiyyətin xatirəsində dörin ehtiramımızı ifadə edirik.

Müasir məhkəmə-hüquq sisteminin yaradıcısı

Güclü Azərbaycana doğru geden yolun başlanğıcı

Qarşıdan Heydər Əliyevlə bağlı olan başqa bir siyasi-ictimai hadisənin - Milli Qurtuluş Günü'nün 30-cu ildönümü gəlir. 30 il əvvəl Azərbaycanı hər birimizin yaxşı xatirindədir. Yenicə müstəqilliyini əldə etmiş respublikamız kapitani olmayan və dalağalara qorq olmaq təhlükəsi yaşayan bir gəmiyə bənzəyirdi. O dövrdə Azərbaycana rəhbərlik edənlər yeni siyasi-ictimai və sosial-iqtisadi formasiyanın tələblərinə uyğun dövlət quruculuğunu həyata keçirə bilmədiklərinə görə ölkənin siyasi-iqtisadi böhranlarla üz-üzə qalmışdı.

Hakimiyyətdəkilərin naşılığı ucbatından, ordu quruculuğu da düzgün həyata keçirilməyindən Ermənistanın hərbi təcavüzünə qarşı müdafiə tədbirlərində koordinasiya olunmuş idarəçilik, vahid komandanlıq yox idi. Elə bunun da nəticəsində 1992-ci ilin fevralından başlayaraq milli faciələrimiz baş verdi. Ermənilər Xocalıda, Qaradağlıda soyqırım cinayətləri həyata keçirdilər, sonrakı dövrdə Şuşa, Laçın, Kəlbəcərin düşmən tərəfindən işğal edilməsi respublikamızda dörin mənəvi sarsıntıya yol açdı.

Azərbaycanın müstəqilliyini həzm edə bilməyən qüvvələr o dövrdə separatizmə də rəvac verməmişdilər. 1993-cü ilin iyun ayında Gəncədə baş verən isə respublikamızdakı böhranın pik nöqtəsi idi. Bütün bu ağırlı hadisələrin, vətəndaş qarşıdurmasının, separatizmin, cəbhədəki uğursuzluqların nəticəsi olaraq dövlətimizin parçalanması və ya müstəqilliyimizin itirilməsi ilə sonluğa çatması qaçılmaz idi. Çünki proseslərin axarını, siyasi çəkilmələrin və artıq hərbi müstəviyə qədər qoymuş hakimiyyət uğrunda mübarizənin gedişatını başqa cür proqnozlaşdırmaq sadəcə mümkün deyildi.

Baş verənlər bir sıra həqiqətləri ortaya qoymuşdu. Əsas həqiqət isə o idi ki dövləti xilas edəcək, xalqı öz ötrəfində birləşdirəcək güclü liderə ehtiyac var. Bu lider Heydər Əliyev idi. Həmin ağır günlərdə xalqın səsinə səs verib Bakıya gələn Heydər Əliyev dövlətçilik tariximizin bu mərhələsində öz özlüyünü missiyasını layiqincə həyata keçirməyə başladı. Qardaş qırğının qarşısını alan Heydər Əliyevin xalqın təkidli tələbi və yenilməz iradəsi ilə 1993-cü il iyun ayının 15-də Ali Sovetin Sədri seçilməsi Ulu Öndərə olan böyük inamın təəcəssümü idi.

Məhz həmin tarixdən ölkədəki siyasi böhrana, anarxiyaya son qoyuldu, sabitlik təmin edildi. Sovet illərində Azərbaycanı inkişaf yoluna çıxaran Heydər Əliyev bu dəfə müstəqilliyimizi qorudu, dövlətçiliyimizi təhlükədən xilas etdi, Azərbaycanın 1920-ci ildə olduğu kimi Xalq Cümhuriyyətinin taleyini yaşamasına imkan vermədi. Böyük dühəsi, siyasi təcürbəsi və müdrikliliyi ilə üzlaşdiyimiz bütün böhranları dəf edən Ulu Öndər Heydər Əliyev müasir və müstəqil Azərbaycan dövlətinin banisi, xalqımızın Ümummilli Liderinə çevrildi.

Həmin ilin oktyabrında Heydər Əliyevin Prezident seçilməsi Azərbaycanda tamamilə yeni bir siyasi-ictimai münasibətlər sisteminin bərqərar edilməsinə yol açdı, inkişafa doğru dönüş yarandı, dövlətçiliyimizin etibarlı və sarsılmaz təməlləri yaradıldı.

Ulu Öndər hüquqi dövlət quruculuğunu müdriksinə həyata keçirdi

Ulu Öndər Heydər Əliyevin qurduğu müasir Azərbaycana rəhbərlik etdiyi illər müstəqillik tariximizdə əlamətdar hadisələrə, nailiyyətlərə yazıldı. Azərbaycanın Prezidenti olduğu 10 ildə Ümummilli Lider respublikamızı tərəqqi yoluna çıxardı, bütün sahələrdə dövrün çağırışlarına cavab verən islahatlar həyata keçirdi. Məhz Heydər Əliyevin sayəsində nizami ordumuz yaradıldı, bu gün də Azərbaycana böyük iqtisadi dividendlər gətirən enerji strategiyası hazırlandı. Məhz Heydər Əliyevin sayəsində Azərbaycan dünyaya birliyində tanınmağa başladı.

Dahi şəxsiyyətin xalqımız qarşısında ən böyük tarixi xidmətlərindən biri də müdriksinə və uzaqgörənliklə həyata keçirdiyi hüquqi dövlət quruculuğudur. Düzdür, müstəqilliyinin bərpasından sonra, daha dəqiq desək, 1991-ci il oktyabrın 18-də qəbul edilən "Azərbaycan Respublikasının Dövlət Müstəqilliyi haqqında Konstitusiyaya Aktı"nda respublikamızda hüquqi islahatların keçirilməsinin labüdlüyü öz əksini tapmışdı. Lakin nə Mütəllibov hakimiyyəti, nə də AXC-Müsavat cütliyyəti hüquqi islahatların həyata keçirilməsi istiqamətində bir addım belə atmamışdılar.

Heydər Əliyev görkəmli və təcrübəli dövlət xadimi idi. Ulu Öndər çox yaxşı bildirdi ki, Azərbaycanın inkişafı, o cümlədən cəmiyyətdə demokratik dəyərlərin bərqərar edilməsi, dövlət quruculuğunun yüksək səviyyədə həyata keçirilməsi üçün ilk növbədə mükəmməl hüquqi islahatlar la-

zımdır. 1995-ci il noyabrın 12-də keçirilmiş referendumla Konstitusiyanın qəbulu Azərbaycanda hüquqi dövlətin sarsılmaz hüquqi bünövrəsini yaratdı, bu istiqamətdə növbəti islahatların aparılmasına əsaslı zəmin formalaşdırdı. Bu baxımdan Konstitusiyaya respublikamızın hüquq sisteminə sabit özlüyü yaradılması işində ilk ali sənəd kimi tarixə düşdü və dövlət quruculuğu prosesinin əsas prioritetlərini müəyyənləşdirdi.

Ulu Öndərin həyata keçirdiyi islahatlarla respublikamızda demokratik idarəçilik və müasir hüquq orqanları yenedən təşkil olundu. Respublikamızda Ombudsman institutunun yaradılması, demokratik seçki sisteminin formalaşdırılması Ulu Öndər Heydər Əliyevin həyata keçirdiyi hüquqi dövlət quruculuğunun ayrı-ayrı mərhələləridir.

Mütərəqqi məhkəmə sistemi formalaşdırıldı

Azərbaycan Konstitusiyasında öz əksini tapan məsələlərdən biri də məhkəmə hakimiyyəti ilə bağlıdır. Təcrübə göstərir ki, hüquq və qanunçuluğun möhkəm olması nə qədər vacibdirsə, qanunların aliliyinin təmini və hüquqi mübahisələrin ədalətli həlli bir o qədər mühümdür. Hüquqi mübahisələrdə ədalətin təmin olunması isə məhkəmələrin üzərinə düşür. Bu baxımdan müstəqil respublikamızın ilk Konstitusiyasının qəbulu müasir və demokratik meyarlara söykənən məhkəmə-hüquq sisteminin də formalaşdırılmasına zəmin yaratdı.

Konstitusiyanın qəbulundan sonra "Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında", "Məhkəmələr və hakimlər haqqında" qanunların hazırlanması və qüvvəyə minməsi respublikamızda məhkəmə-hüquq islahatları sahəsində ilk mühüm addımlar oldu. Belə ki, bu qanunların qəbulu müstəqil məhkəmə sisteminin yaradılmasına və fəaliyyət göstərməsinə imkanlar yaratdı. Digər tərəfdən bu qanunların qəbulu məhkəmə hakimiyyətinin fəaliyyətini tənzimləyən mükəmməl qanunvericilik bazasının formalaşması baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb etdi.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin "Azərbaycan Respublikası məhkəmələrinin təşkili və fəaliyyətinin təmin edilməsi haqqında" 17 iyun 1999-cu il tarixli fərnəsinə əsasən, qanunun aliliyi və məhkəmə hakimiyyətinin müstəqilliyinin təmin edilməsi məqsədilə 2000-ci ilin sentyabr ayında Azərbaycanda yeni - üçpilləli məhkəmə sistemi formalaşdırıldı.

munikasiya texnologiyalarının tətbiqi zərurətə çevrilib. Təcrübə həm də onu göstərir ki, istənilən sahədə müasir çağırışlar, yeni yanaşmalar, mütərəqqi tendensiyalar nəzərə alınmazsa, qarşıya qoyulan vəzifələrin yerinə yetirilməsində ciddi axsamalar baş verər.

Təbii ki, müasir çağırışlardan irəli gələrək idarəetmədə, dövlət-vətəndaş münasibətlərində, o cümlədən vətəndaşlara xidmət sahəsində meydana çıxan keyfiyyət dəyişiklikləri məhkəmə-hüquq sferasında da islahatları zəruri edir. Bu islahatların mühüm tərkib hissələrindən biri Prezident İlham Əliyevin "Elektron məhkəmə" informasiya sisteminin yaradılması haqqında" 13 fevral 2014-cü il tarixli sərəncamına əsasən, məhkəmələrin fəaliyyətində müasir informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqini təmin edən "Elektron məhkəmə" informasiya sistemi yaradılmasıdır. "Elektron məhkəmə" informasiya sisteminin yaradılması məhkəməyə müraciət imkanlarının daha da genişlənməsinə, ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsində şəffaflyq və operativliyin təmin edilməsinə, məhkəmə qərarlarının icrasına nəzarətin effektivliyinin artırılmasına, elektron karguzarlığın və sənəd dövriyyəsinin təmin olunmasına xidmət edir.

Prezident İlham Əliyevin imzaladığı 3 aprel 2019-cu tarixli "Məhkəmə-hüquq sisteminə islahatların dərinləşdirilməsi haqqında" fərman da məhz bu zərurətdən irəli gəlirdi. Fərmanda da qeyd olunur ki, ölkəmizin davamlı tərəqqisinin təmin edilməsi üçün bütün sahələrdə həyata keçirilən islahatlar məhkəmə-hüquq sisteminin inkişafında yeni mərhələnin başlanmasını və bu sahədə islahatların dərinləşdirilməsinə zəruri edir.

Fərmanda qarşıya qoyulan vəzifələrin qısa müddətdə icra edilməsi respublikamızın məhkəmə-hüquq sisteminə mühüm yeniliklər gətirib. Belə ki, fərmandan irəli gələrək ədalət mühakiməsinin müasir tələblərə cavab verən səviyyəyə çatdırılması, məhkəmələrin fəaliyyətində şəffaflyqın daha da yüksəldilməsi, məhkəmə icraatının effektivliyinin artırılması, məhkəmə qərarlarının vaxtında icra edilməsinin təmin olunması bu gün respublikamızda məhkəmə-hüquq sisteminin realıqlarıdır. Bu vəzifələrin yerinə yetirilməsi istiqamətində müvafiq qanunvericiliyə də dəyişikliklər edilib. Bu dəyişikliklər vahid məhkəmə təcrübəsinin formalaşdırılması, məhkəmə prosesi iştirakçılarının məhkəmə ekspertizasının aparılması ilə bağlı hüquqların genişləndirilməsi kimi məsələləri də əhatə edib. Eyni zamanda bu islahatların mühüm tərkib hissəsi kimi inzibati-iqtisadi məhkəmələr ləğv edilərək onların yerində müvafiq inzibati məhkəmələr təşkil edilib. Həmçinin kommersiya məhkəmələri yaradılıb.

Göründüyü kimi, Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə dövlət həyatının bütün sahələrində baş verən keyfiyyət dəyişiklikləri məhkəmələrdən də yan ötməyib. Bu gün Azərbaycan dövləti öz inkişafının yeni mərhələsinə qədəm qoyub. Bu mərhələnin əsas hadisəsi işğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə aparılan quruculuq işləri, şəhər və kəndlərimizin bərpa edilməsidir. Olduqca qürurvericidir ki, quruculuq prosesinin tərkib hissəsi kimi tezliklə Azərbaycanın məhkəmə-hüquq sistemi də Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə öz fəaliyyətini bərpa edəcək.

Gündüz ABBASOV,
Bərdə Rayon Məhkəməsinin sədri